

Regesty dokumentów przechowywanych na Górnym Śląsku / Regesty listin uložených v Horním Slezsku III (1451–1475), edd. Antoni BARCIAK – Karel MÜLLER – Zdzisław JEDYNAK – Petr KOZÁK, Archiwum Państwowe w Katowicach – Archiwum Państwowe w Opolu – Zemský archiv v Opavě, Katowice – Opava – Opole 2017

175 s., ISBN 978-80-87632-48-2 (APK),
978-83-949449-0-2 (APO),
978-80-87632-48-2 (ZAO)

Po třinácti letech od prezentace prvního dílu dvojjazyčného polsko-českého hornoslezského registáře listin a listů (do roku 1400) a po šesti letech od vydání jeho druhého svazku (1401–1450) má badatelská veřejnost k dispozici třetí a dle plánu předposlední pokračování pro léta 1451–1475. O motivacích, realizaci, rozsahu a metodě zpracování prezentovaného registáře již vše podstatné sdělil Dalibor Janiš v anotaci prvních dvou svazků (viz SMB 3, 2011, s. 335–336). Stačí proto jen připomenout, že zrod myšlenky souborně evidovat listiny a listy pocházející provenienčně z hornoslezských archivů a týkající se Horního Slezska se datuje rokem 1996. Následné diskuse nakonec vyústily v navázání na Katalog listin v archivech Dolního Slezska, vydávaný od roku 1991 pod redakcí K. Bobowského.

Již při přípravě prvního svazku hornoslezských listin získávaly původně zamýšlené jednoduché registry rozsáhlejší výbavu, která zahrnovala především výtý svědeckých řad a důslednou transkripci všech místních a osobních jmen včetně titulatury a dalších profesních i stavovských specifík. Také proto editoři upustili od označení katalog. Přesto jsou „Regesty“ někdy badatelé takto označovány pro rozkolísanost jejich obsahu i rozsahu. Zpracovávaná materie se omezuje především na originálně dochované listiny a listy, případně na pozdější ověřené opisy, včetně těch z 19. století. Pro zápisy v kopiářích platí, že byly excerpovány jen výběrově. Editoři věnovali pozornost při výběru písemností také muzeím a farním úřadům. Odrazem specifické spolupráce je použití dvojího jazyka v registech podle místa uložení jednotlivých listin. Tento úzus je rovněž zachovávan v jmenném a místním rejstříku.

Struktura registového záznamu zahrnuje datum a místo vydání listiny v současné i originální podobě, regist v polském nebo českém jazyce s doslovnými citacemi v případě místních i jmených údajů, standardní evidenční a diplomatické

informace o stavu a způsobu dochování listiny, o jejích rozměrech, o stavu, typu a upevnění pečeti; nakonec je doplněn odkaz na dosavadní ediční zpracování. Třetí díl nevybočuje a po stránce metodické i formální je přímým pokračováním svých dvou předchůdců. Rozdíl lze vysledovat jen v rozsahu editorského týmu. Jestliže se na druhém dílu – a nutno podotknout, že mnohem rozsáhlejším – podílelo osm editorů, stála příprava třetího dílu především na bedrech Petra Kozáka a Zdzisława Jedynaka.

Anotovaný třetí svazek je rozdělen do dvou částí. Prvních 47 pořadových čísel představují dodatky z let 1294–1448, následuje hlavní korpus práce v podobě 229 registů listin z let 1451–1475. Poslední regist katalogu nese číslo 268, jelikož v osmi případech byly registry uvedeny pořadovým číslem předchozí listiny s přidáním písmene *a*. Celkově tedy třetí díl zpřístupňuje 276 listin a listů provenienčně z hornoslezských archivů, bez ohledu na státní hranice. Polská strana je zastoupena listinnými kusy pocházejícími především ze Státního archivu v Opolí (*Archiwum państwowe w Opolu*), ponějvíce z fondu archivu města Nisy. Menší část tvoří materie ze Státního archivu v Katowicích (*Archiwum państwowe w Katowicach*) a z jeho poboček v Těšíně, Pštíně, Hlivicích a Ratiboři. Archivy Českého Slezska zastupuje Zemský archiv v Opavě (dále jen ZAO), z jehož fondů se zde uživatel nejčastěji setká s listinami Slezského stavovského archivu Opava. Je na místě připomenout, že ZAO ve druhé polovině roku 2017 zpřístupnil prostřednictvím svého digitálního archivu všechny listiny tohoto fondu. Listinný materiál poboček ZAO je zastoupen menšími soubory listin (Státní okresní archivy v Opavě a Karvině) případně jednotlivinami (Státní okresní archivy v Bruntále, Jeseníku a v Novém Jičíně). Byť značná část zpracované materie již byla zpřístupněna, můžeme v edici narazit i na řadu listin a listů, které dosud publikovány nebyly.

Z hlediska vydavatelů jsou zastoupeny především listiny knížecí a šlechtické, v menší míře městské; hojně zde nacházíme listiny vratislavských biskupů, zejména Jošta II. z Rožmberka a od konce šedesátých let 15. století také Rudolfa z Rüdeshemu. Jen v malých počtech jsou pro toto období dochovány listiny dalších vydavatelů: panovníka (8), papežských legátů a kardinálů (8), papeže (1), případně nižších církevních hodnostářů. Poslední část publikace je vyhrazena zmiňovanému dvojjazyčnému místnímu a osobnímu rejstříku, který připravil Zdzisław Jedynak. Oproti předchozím dvěma dílům nabízí třetí rovněž kvalitní obrazovou přílohu patnácti fotografií listin na křídovém papíře.

Třetí díl hornoslezského listináře přináší ucelený regionálně definovaný soubor listin, které dosud buď nebyly vydány vůbec, nebo bylo jejich rozmanité ediční zpracování roztrženo v regionálních a často hůře dostupných publikacích. Historik tak dostává do rukou ucelenou pomůcku, která vedle základní archivně evidenční hodnoty přináší v podobě vynikajících rejstříků rovněž důležitý zdroj pro historicko-topografická a prosopografická bádání. O významu, kvalitě a užitečnosti tohoto edičního projektu svědčí také zvláštní ocenění redakce Studiów Źródloznawczych, kterého se roku 2012 dostalo autorskému kolektivu druhého dílu.

PAVEL HRUBOŇ

SOCIÁLNÍ A HOSPODÁŘSKÉ DĚJINY

Mlada HOLÁ, *Studentské koleje pražské univerzity v pozdním středověku a raném novověku. Dějiny – správa – úřední písemnosti (do roku 1622)*, Karolinum, Praha 2017

431 s., ISBN 978-80-246-3109-7

Pomineme-li přehledné stati či kapitoly v dílech syntetického zaměření, jde o první obšírné zpracování dějin a správy pražských studentských kolejí do roku 1622 od prací Zikmunda Wintra z přelomu 19. a 20. století. Autorka se na svůj nesnadný úkol připravila velice důkladně, jak je na první pohled zřejmé z přehledu zahraničního bádání o studentských kolejích v systému evropských univerzit. Cenný je zejména výklad o různorodosti terminologie a zajištění studentských kolejí čtyř nejstarších středoevropských univerzit. Již v úvodu přitom vymezila okruh svého zkoumání i jeho pramenné zdroje v domácích archívech a knihovnách.

V druhé kapitole Mlada Holá předložila zevrubnou revizi bádání o nejstarších studentských kolejích pražské univerzity. Korekce i rozšíření dosavadních poznatků uvádí někdy jen v poznámkách, v nichž mimo jiné využila kolofoňů a poznámek rukopisů, jindy přímo v textu, jak tomu příkladně je ve vložení a tolik potřebném shrnutí životopisných údajů o kramáři Křížovi. Pozornost věnovala i mistrovským kolejím a zejména burzám, o nichž přinesla mnoho

dosud neznámých poznatků. Vzhledem k autorčině akribii při práci s archivními prameny se téměř zdráhám dodat, že postrádaný exemplář statut Litevské koleje, publikovaný v příloze knihy Janose Beblavého, uchovává Archiv Národního muzea pod sign. Perg-A344.

V pozdním středověku, přesněji v letech 1420 až 1422, vznikly v Praze jen dvě koleje, jedna zásluhou staroměstského měšťana Jana Rečka (1439), druhou založil zeman Matyáš Louda z Chlumčan (1460). Soubor pramenů k nim vydal ve dvou statích Michal Svatoš, Mladá Holá však ve třetí kapitole své knihy znovu prokázala šíři své heuristiky. Platí to mimo jiné pro údaje o hospodářském zabezpečení nově založených kolejí. Výkladu o obou fundacích předchází jednak cenné shrnutí poznatků o zániku domu chudých studentů z nadace mistra Jana Isnera, jednak obšírné vylíčení pohusitských osudů koleje Českého národa, koleje Nazaretské i koleje Královny Hedviky.

V dalších pěti kapitolách Holá analyticky pojednává o správě (IV.), úředních písemnostech (VII.–VIII.), důchodech (V.), alumnech a každodennosti (VI.) pražských studentských kolejí v raném novověku. Jelikož až na ojedinělé retrospektivy (např. o úřadu direktorů kolejí) látka výkladu přesahuje rok 1526, stačí zde uvést, že autorka téměř beze zbytku vylíčila známé a dostupné prameny. Pokud to bylo možné, údaje statistické povahy sestavila do tabulek a grafů, jež jednak podírají nové poznatky, jednak usnadňují příští komparace s dalšími středoevropskými univerzitami. Z výstižného závěru plyne, že ve druhé polovině 16. století vesměs nebyla využita ani polovina kapacity studentských kolejí založených do nástupu jagellonské dynastie. Podobně jako celá univerzita měly i její koleje zemský a měšťanský charakter.

Textové přílohy obsahují pět položek. Ač nerad, musím zde připomenout svoji stať Drobné záhady rejstříku Rečkovy koleje (AUC-HUCP 53/2, 2013), v níž jsem otiskl a do soudobého kontextu zařadil dva první texty, tj. seznam věcí předaných Rečkově koleji 17. srpna 1485 a články statutární povahy z téhož roku. Autorka sice stať uvedla v soupisu pramenů a literatury, zřejmě se však s ní seznámila až v době pokročilého tisku knihy. Příloha dále přináší text přísahy a články o direktorech v redakci univerzitních statut z druhé poloviny 16. století, obojí z rukopisu pražské Národní knihovny XXIII F 63. Mimořádně cenná je pátá příloha s přehledem jmenovitě známých alumnů koleje Českého národa z let 1542–1611.

Knihy má všechny běžné náležitosti vědecké publikace, uživatelé by možná uvítali i věcný